
Russelliánský monismus jako svébytné metafyzické stanovisko

Jakub Mihálik

*Filosofický ústav
Akademie věd České Republiky
Jilská 1, 110 00 Praha 1
mihalik@flu.cas.cz*

Príspevek kriticky reaguje na pojednání o russelliánském monismu v monografii *Jaké to je, nebo o čem to je?* Tomáše Hříbka. Podle Hříbka russelliánský monismus, přístup k fenomenálnímu vědomí inspirovaný vhledy Bertranda Russella, nepředstavuje skutečnou alternativu vůči materialismu, dualismu a idealismu. Autor příspěvku argumentuje, že russelliánský monismus naopak lze pokládat za svébytné metafyzické stanovisko, jež se navíc vyhýbá hlavním úskalím těchto tradičních přístupů. Nejprve odpovídá na námitku, že fundamentální jsoucna neutrálního monismu jsou ve skutečnosti mentalistická, a tedy nikoli neutrální. V souvislosti s neutrálním monismem rovněž poukazuje na problémy Hříbkovy definice fyzikalismu v duchu *via negativa*. Autor dále vysvětluje, proč na rozdíl od dualismu nepředstavuje pro russelliánský monismus vážnou obtíž kauzální uzávěra fyzická, a upozorňuje, že russelliánský monismus dokáže lépe než materialismus odpovědět na výzvy, jako jsou argument z myslitelnosti a argument z poznání. Ačkoli tedy russelliánský monismus má s materialismem, dualismem a idealismem jistě styčné plochy, daří se mu vyhnout nejvážnějším obtížím těchto směrů, a máme proto dobrý důvod chápat jej jako svébytný a slibný přístup k fenomenálnímu vědomí.

Existuje přesvědčivá alternativa k materialistickému, dualistickému a idealistickému přístupu k fenomenálnímu vědomí?¹ Vzhledem k tomu, že obě zmíněná tradiční pojetí vztahu vědomí a fyzického světa čelí vážným námitkám, tato otázka se jeví jako klíčová. Není proto náhoda, že se v posledních letech ocitla v centru zájmu řady filosofů. U nás se jí opakovaně věnoval Tomáš Hříbek: nejprve časopisecky pojednal o hylemor-

1 Dále budu k fenomenálnímu vědomí referovat jednoduše termínem „vědomí“.

fickém přístupu² a nyní se ve své monografii zabývá russelliánským monismem, přístupem k problému mysli a těla, inspirovaným myšlenkami Bertranda Russella.³ Právě na Hříbkovo užitečné a erudované pojednání o tomto přístupu bych se rád zaměřil ve svém příspěvku.

Na úvodní otázku Hříbek odpovídá záporně: dospívá k závěru, že russelliánský monismus není stabilní pozice, neboť jeho hlavní varianty kolabují do forem materialismu,⁴ dualismu či idealismu, a tak se nejedná o skutečnou alternativu vůči nim.⁵ Ačkoli se domnívám, že Hříbek správně poukazuje na to, že některé varianty russelliánského monismu se *blíží* dualismu a jiné fyzikalismu a ještě jiné idealismu, existují, jak ukáží, dobré důvody, proč lze russelliánský monismus i přesto pokládat za slibnou alternativu k těmto tradičním pojetím. Jak se totiž pokusím ukázat, russelliánský monismus se úspěšně vyhýbá jejich hlavním úskalím.

Co je russelliánský monismus?

Russelliánský monismus je přístup k vědomí, který volně vychází z Russellova pojetí vztahu mezi vjemy (*percepts*) a fyzickým světem, představeného mj. v knize *The Analysis of Matter*.⁶ Russellův přístup, jehož paralely nalezneme např. u Ernsta Macha, Williama Jamese, Herberta Feigla či Arthura Eddingtona, vychází z myšlenky, že nám fyzika neříká o povaze mikrofyzických složek reality nic, co by vylučovalo možnost, že alespoň některé z nich mají niternou povahu vjemů.⁷ Z fyziky totiž podle Russella sice čerpáme nepřeberné množství přesných, matematizovatelných poznatků o mikrofyzickém světě, avšak tyto poznatky se týkají pouze strukturních či relačních vlastností mikrofyzických událostí, a jsou proto vysoce abstraktní. Fyzika nám tedy neodhaluje, jakou niternou povahu (*intrinsic nature*) tyto události mají, jsou-li uvažovány samy

2 Hříbek (2012).

3 Tamtéž, 3. kap.

4 Stejně jako Hříbek zde chápu „fyzikalismus“ a „materialismus“ jako synonyma.

5 Hříbek (2017, s. 108).

6 Viz např. Russell (1927), Russell (1959/1995). O Russellově přístupu jsem podrobněji pojednal v článku Mihálik (2013).

7 Russell (1927, s. 384).

o sobě. Pokud Russellovy poznámky o mikrofyzických *událostech* vztáhneme na mikrofyzická *jsoucna*, můžeme například – s trochou zjednodušení – říci, že o elektronu se z fyziky dozvídáme, že jde o jsoucno, které přitahuje protony, odpuzuje jiné elektrony a chová se neutrálně vůči neutronům (přičemž tato ostatní *jsoucna* a vztahy jsou opět charakterizovány pouze relačně). Nedožíváme se však nic o tom, čím je elektron sám, uvažovaný mimo složitou síť fyzikálních vztahů specifikovaných přírodními zákony.

Jediné fyzické události, které poznáváme i jinak než pouze po strukturní stránce, jsou podle Russella naše vlastní vjemy.⁸ U nich jsme obeznámeni i s jejich niternou, kvalitativní povahou, u vjemu modré oblohy tak například poznáváme specifický odstín modra. To vede Russella k hypotéze, že i další fyzické události, mají vnitřní povahu vjemů, přičemž tato jejich povaha nutně stojí mimo dosah fyzikálního zkoumání.⁹ Russellova hypotéza představuje podnětný pokus integrovat vědomé stavy s jejich kvalitativní povahou do světa popisovaného fyzikou. Pokud si totiž uvědomíme meze svého fyzikálního poznání, nahlédneme podle Russella, že tato kvalitativní povaha může mít své pevné místo přímo ve fundamentálním předivu universa, a kvalitativní povaha vjemů, jež zakoušíme v rámci svého vlastního vědomého života, tak – vzhledem k tomu, že jsme fyzické bytosti – nebude překvapivá.

Své pojetí Russell označuje jako *neutrální monismus*, přičemž výraz „neutrální“ má poukazovat na to, že fundamentální složky universa nemají ani mentální, ani fyzickou povahu. Jak fyzická, tak mentální sféra jsou tedy nefundamentální a – můžeme říci – derivované z neutrálního materiálu. Neutrální monismus se tak *prima facie* odlišuje jak od materialismu, podle něhož je fyzikální sféra fundamentální a mentální sféra odvozená, tak od dualismu, podle něhož je jak fyzikální, tak mentální sféra fundamentální. Výraz „monismus“ má poukazovat na to, že – v protikladu k dualismu – existuje jen jeden typ fundamentálních složek universa. Neutrální monismus tedy je, pokud použijeme rozlišení zavedené Alterem a Nagasawou, variantou typového monismu (*type monism*), a nikoli instančního monismu (*token monism*).¹⁰ Zatímco podle

8 Tamtéž, s. 389.

9 Tamtéž.

10 Alter & Nagasawa (2015b, s. 423).

typového monismu existuje na fundamentální úrovni pouze jediný typ jsoucen, podle instančního monismu existuje na fundamentální úrovni dokonce pouze jediné jsoucné.¹¹

Russellovu stanovisku se v době jeho publikace, stejně tak jako po celý zbytek 20. století, dostalo málo filosofické pozornosti. Většího zájmu se tento originální přístup dočkal až v posledních dvou dekáдах, přičemž různé Russellem inspirované přístupy dnes bývají souhrnně označovány jako *russelliánský monismus*.¹² Tento termín tak v současné debatě označuje obecnější přístup k vědomí, který nelze ztotožnit s pojetím Russella samotného. Torin Alter a Yujin Nagasawa definují russelliánský monismus jako konjunkci tří tezí:¹³

1. *strukturalismus ohledně fyziky*
2. *realismus ohledně nevyzpytatelností*
3. *(proto)fenomenální fundamentalismus*

Tyto teze se nyní pokusím objasnit. Obsah první z nich byl již naznačen: zastánci russelliánského monismu se domnívají, že základní vlastnosti popisované fyzikou jsou strukturní či relační. Tyto vlastnosti se, jak jsme viděli u Russella, týkají relačně definovaných rolí, jež fyzikální jsoucná sehrávají v dané teorii (tedy toho, co dané jsoucné v rámci fyzického světa *dělá*). Strukturalismus ohledně fyziky zastávaný russelliánskými monisty je však epistemologický, a nikoli ontologický, týká se tedy mezi fyzikálního poznání, a nepředstavuje tezi o fundamentální povaze skutečnosti. Russelliánští monisté tedy – na rozdíl od ontologických strukturalistů jako Ladyman, Ross a další¹⁴ – nezastávají, že realita má v posledku čistě strukturní povahu. Jsou totiž zastánci *realismu ohledně nevyzpytatelností*, přičemž nevyzpytatelnosti (*inscrutables*) jsou podle

11 Variantu instančního monismu slavně obhajoval Spinoza, v současných debatách nalezneme jeho varianty např. u Horgana a Potrče (2000) a Schaffera (2010). Pod nálepku instančního monismu spadají i varianty kosmopsychismu, viz např. Goff (2017), Shani (2015), Nagasawa & Wager (2017) a Albahari (v tisku).

12 Viz např. Chalmers (1996), Rosenberg (2004), Strawson (2006), Alter & Nagasawa (2015a), Brüntrup & Jaskolla (2017).

13 Alter & Nagasawa (2015, s. 425).

14 Ladyman, Ross et al. (2007).

nich fundamentální vlastnosti, které nejsou strukturní a které realizují mikrofyzičké role definované fyzikou.¹⁵ Tyto vlastnosti bývají označovány jako niterné (*intrinsic*), neboť se týkají toho, jaké mikrofyzičké jsou – samo o sobě *je* (a tedy nikoli toho, co *dělá*).¹⁶ Zároveň, jak jejich název napovídá, není jejich povaha odhalitelná metodami fyziky.

Koncepce, v jejímž rámci teoretické role vyžadují *realizanty*, se mi, podobně jako Russellovi, jeví jako přesvědčivější než koncepce ontologických strukturalistů, podle nichž veškerou realitu lze redukovat na čistou strukturu. Russell o takovémto čistě strukturním světě napsal, že v něm – obrazně řečeno – jsou všechny věci jen omýváním něčeho jiného (*all the things in the world will merely be each other's washing*).¹⁷ Jinými slovy, zdá se, že pokud strukturu vysvětlujeme pomocí vztahů, pak předpoklad, že existuje struktura, znamená, že musí existovat jsoucna, která tyto vztahy realizují a sama nemají čistě relační povahu. Právě těmito jsoucnými jsou zmíněné nevyzpytatelnosti.

Russelliánští monisté navíc předkládají pozitivní návrh ohledně povahy nevyzpytatelností, konkrétně tezi (*proto*)*fenomenálního fundamentalismu*. Podle této teze jsou alespoň některými nevyzpytatelnostmi fenomenální nebo protofenomenální vlastnosti. Fenomenální vlastnosti chápou russelliánští monisté tradičně, jako vlastnosti našich vědomých stavů, na základě kterých – slovy Thomase Nagela – je to pro nás nějaké (*there is something it is like*) nacházet se v těchto stavech.¹⁸ Příkladem fenomenální vlastnosti je zakoušené specifické modro oblohy za jasného dne nebo zakoušená sladká chuť vanilkové zmrzliny. Protofenomenální vlastnosti jsou, zhruba řečeno, zvláštní vlastnosti, které samy nejsou fenomenální, avšak pokud utvoří kompaktní a náležitě uspořádaný systém, pak společně konstituují fenomenální vlastnosti.¹⁹ Někteří zastánci russelliánského panprotopsychismu přitom předkládají pozitivní návrhy ohledně povahy protofenomenálních vlastností, z nichž některé níže

15 Termín „nevyzpytatelnost“ používá Barbara Montero a další. Viz např. Montero (2015).

16 Pokud mluvím o nevyzpytatelnostech v množném čísle, ponechávám tím stranou holistické varianty russelliánského monismu, podle kterých existuje jen jediná nevyzpytatelnost. Tato stanoviska spadají pod nálepku instančního monismu (viz vysvětlení výše a literatura v pozn. 11).

17 Russell (1927, s. 325).

18 Nagel (1974).

19 Bohužel zde není prostor pro přesnější definici protofenomenálních vlastností. Zajímavý pokus o ni předložil Goff (2015).

představím. Podle jiných je pro nás povaha těchto vlastností alespoň prozatím kognitivně uzavřena.²⁰

Existují tedy dvě hlavní varianty russelliánského monismu: podle *russelliánského panpsychismu* jsou alespoň některými nevyzpytatelnými fenomenální vlastnosti. Podle *russelliánského panprotopsychismu* jsou alespoň některými nevyzpytatelnými protofenomenální vlastnosti. Pokud nám zmíněná teze (*proto*)fenomenálního fundamentalismu říká, že alespoň některými nevyzpytatelnými jsou fenomenální nebo protofenomenální vlastnosti, je zároveň na místě tázat se, zda russelliánský monismus skutečně platí za variantu typového monismu. Domnívám se, že přísně vzato jde o typový monismus pouze tehdy, pokud všechny nevyzpytatelnosti jsou fenomenální, nebo tehdy, pokud jsou všechny protofenomenální. Pokud naopak platí, že pouze některé nevyzpytatelnosti jsou fenomenální, nebo že pouze některé nevyzpytatelnosti jsou protofenomenální, budou ve výsledném obrázku vždy přinejmenším dva druhy nevyzpytatelností. Některé varianty russelliánského monismu slučitelné se třemi kritérii Altera a Nagasawy jsou tak variantami typového monismu jen podle jména, neboť jsou slučitelné s existencí několika rozdílných typů nevyzpytatelností.²¹

Má ale vůbec smysl o russelliánském monismu v kontextu současných debat uvažovat? Myslím, že ano, neboť mnozí filosofové souhlasí s Davidem Chalmersem, že existence fenomenálního vědomí představuje z hlediska standardních metod kognitivní vědy *těžký problém*²² a russelliánský monismus nabízí plodné pole pro úvahy o řešení tohoto problému. Jak by však předpoklad fenomenálních či protofenomenálních nevyzpytatelností mohl s těžkým problémem pomoci?

Uvažme nejprve fenomenální nevyzpytatelnosti. Pokud mikrofyzická jsoucna vykazují primitivní fenomenální vlastnosti, je *prima facie* nepřekvapivé, že organismus, který je mikrofyzickými jsoucnými tvořen, rovněž vyazuje fenomenální vlastnosti, jakkoli v mnohem komplexnější podobě. Zdá se přirozené tvrdit, že celek zde zdědí vlastnosti svých

20 Viz Stoljar (2001, s. 274).

21 I Russellovo stanovisko bylo snad typovým monismem jen podle jména. Viz např. Russell (1995, s. 18).

22 Chalmers (1995).

částí, analogicky k tomu, jak tomu je u hmotnosti či elektrického náboje. Russellianští panpsychisté se pokusili nabídnout různá vysvětlení způsobu, kterým z mikro-vědomí fundamentálních fyzických jsoucenc vzniká makro-vědomí celého organismu, přičemž někteří z nich jsou zastánci *konstitutivního russelliánského panpsychismu*, podle něhož množství mikro-fenomenálních vlastností konstituuje za podmínky určitého typu komplexního uspořádání makro-fenomenální vlastnosti.²³

Obraťme nyní pozornost k protofenomenálním nevyzpytatelnostem. Pokud mikrofyzická jsoucna vykazují protofenomenální vlastnosti, je málo překvapivé, že organismus, který je mikrofyzickými jsoucnými tvořen, vykazuje fenomenální vlastnosti. Protofenomenální vlastnosti jsem konec konců výše charakterizoval jako zvláštní vlastnosti, které samy o sobě nejsou fenomenální, avšak pokud společně vytvoří náležitě uspořádaný systém, konstituují fenomenální vlastnosti.

Ne všichni jsou ohledně potenciálu russelliánského monismu vyřešit těžký problém vědomí optimističtí. Mnozí upozorňují na fakt, že není vůbec jasné, jak by složitě organizovaný systém primitivních mikro-fenomenálních vlastností mohl vytvořit vědomé stavy organismů, jako jsme my.²⁴ Jiní zase proti russelliánskému monismu namítají, že zastánci tohoto přístupu nedokáží dostatečně uspokojivě vyjasnit vztah strukturních vlastností a nevyzpytatelností. Tomáš Hříbek některé z těchto obtíží zmiňuje, nicméně jeho hlavní kritika russelliánského monismu míří jinam: russelliánský monismus podle něj nepředstavuje skutečnou alternativu vůči fyzikalismu, dualismu či idealismu. Podívejme se, jaké úvahy jej k tomuto skeptickému závěru přivádějí.

Mohou existovat neutrální jsoucna?

Klasickou variantu russelliánského panprotopsychismu představuje neutrální monismus, jemuž se Hříbek kriticky věnuje nejdříve.²⁵ Definuje

23 Obhajobě konstitutivního russelliánského panpsychismu se podrobně věnuji v knize Mihalík (2016).

24 Touto obtíží, tzv. *problémem kombinace*, se detailně zabývá např. Chalmers (2017).

25 Je na místě zde připomenout, že russelliánský monismus nelze ztotožnit s Russellovým neutrálním monismem. Jak již bylo řečeno, „russelliánský monismus“ v literatuře souhrnně označuje širě chápaný, Russellem volně inspirovaný přístup k vědomí.

jej jako přístup, podle něhož fundamentální vlastnosti nejsou ani fyzické, ani mentální.²⁶ To nás vede k otázce, jak Hříbek chápe fyzické a mentální vlastnosti. Jeho odpověď vychází z pojetí Herberta Feigla,²⁷ který je zastáncem tzv. aposterioriho přístupu k definici fyzikální vlastnosti.²⁸ Na rozdíl od klasických materialistů, kteří se pokoušeli dospět k definici hmoty pomocí apriorní analýzy pojmu hmoty, se Feigl odvolává na nejlepší fyzikální teorie. Vlastnost je podle něj fyzikální právě tehdy, pokud je vyjádřena predikátem takovéto teorie.

Feiglův návrh však naráží na výzvu formulovanou Carlem Hempel, jenž upozornil, že z takovéto charakterizace vůbec není jasné, o jaké fyzikální teorii je řeč.²⁹ Máme za fyzikální považovat ty vlastnosti, o nichž mluví naše nejlepší teorie, nebo jde o vlastnosti, o nichž bude mluvit budoucí ukončená fyzika, k níž snad jednou dospějeme?³⁰ Tyto otázky nás staví před tzv. Hempelovo dilema. Pokud fyzikální vlastnosti vymezuje nejlepší současná fyzikální teorie, je materialismus, chápaný jako teze, že všechny vlastnosti jsou fyzikální, téměř jistě nepravdivý, neboť budoucí fyzika téměř jistě odhalí vlastnosti, o nichž ta současná neví. Pokud naopak fyzikální vlastnosti má vymezit teprve budoucí ukončená fyzika, zdá se, že toho o fyzických vlastnostech víme tak málo, že nejsme schopni vyhodnotit otázku, zda je fyzikalismus pravdivý. Od ukončené fyziky, pokud je vůbec dosažitelná, nás totiž podle všeho dělí velmi dlouhá doba, během níž může dojít k vědeckým revolucím.

Hempelovo dilema nicméně podle Hříbka nepředstavuje pro definici fyzických vlastností nepřekonatelný problém. Způsob, kterým náš autor na toto dilema odpovídá, bývá v literatuře označován jako *via negativa*.³¹ Zastánci *via negativa* přijímají možnost, že budoucí fyzika může objevit nové vlastnosti, které se mohou podstatně lišit od vlastností postulovaných dnešní fyzikou, a upozorňují, že nemáme důvod vylučovat je ze sféry fyzická. Dodávají však, že materialismus platí pouze tehdy, pokud nově objevené vlastnosti budou nementální. V opačném případě nás fy-

26 Hříbek (2017, s. 112).

27 Tamtéž, s. 49–53.

28 Hříbek, nakolik je mi známo, nerozlišuje mezi „fyzickou vlastností“ a „fyzikální vlastností“. Proto předpokládám, že tyto termíny používá synonymně.

29 Hempel (1980, s. 194–195).

30 Viz Hill (2014) pro skepsi ohledně návrhu, že lidský druh je schopen dospět k ukončené fyzice.

31 Viz např. Montero & Papineau (2005).

zika jednoduše dovede k nějaké formě panpsychismu. Hříbek tak – v duchu této vlivné strategie – definuje fyzické vlastnosti jednoduše jako nementální vlastnosti.³² Takováto definice samozřejmě vyžaduje, abychom věděli, co jsou mentální vlastnosti. Podle Hříbka jsou to buď vlastnosti intencionální, tedy takové, díky nimž naše mentální stavy (např. přesvědčení či přání) reprezentují stavy světa, nebo vlastnosti fenomenální.

Ve světle tohoto pojetí fyzických vlastností se nám Hříbkovo chápání neutrálních vlastností, které nemají být ani fyzické, ani mentální, může jevit jako potenciálně vnitřně rozporné. Pokud jsou totiž neutrální vlastnosti nefyzické, znamená to s ohledem na Hříbkovu definici fyzikalismu, že jsou mentální. Právě to však popírá druhá část Hříbkovy definice neutrálních vlastností, podle níž tyto vlastnosti nemají být mentální. Jak se můžeme tomuto rozporu vyhnout?

Jedna možnost zní doplnit Hříbkovu definici fyzikálních vlastností a definovat je jako ty vlastnosti, které nejsou ani mentální ani neutrální. Taková modifikace by však byla možná pouze tehdy, pokud bychom už rozuměli tomu, co to znamená, že je nějaká vlastnost neutrální. Jak jsme ale viděli, Hříbkova definice neutrální vlastnosti se právě spoléhá na pojem fyzické vlastnosti. Tato možnost se proto jeví jako málo slibná.

Slibnější by snad bylo, kdyby se Hříbek odchýlil od *via negativa* a poskytl nám substantivnější definici fyzikálních vlastností. Jeden takový návrh představil Chalmers, který píše – snad ovlivněn Russellem –, že se fyzika zabývá „strukturou a dynamikou světa napříč prostorem a časem“.³³ V souladu s tímto návrhem by pak fyzické vlastnosti představovaly rysy struktury universa a jejich proměn v čase. Takové pojetí by nabízelo prostor pro neutrální vlastnosti, které nejsou ani fyzické (tzn. netýkají se čistě struktury a dynamiky), ani mentální (tzn. nejsou ani intencionální, ani fenomenální). Pokud bychom se naopak drželi Hříbkovy definice, zdá se, že možnost skutečně neutrálních jsoucen je a priori vyloučena. Hříbkův závěr, že neutrální monismus je určitou formou idealismu, nebo fyzikalismu, je pak nicméně pouze logickým důsledkem jeho definice fyzických vlastností, což jej činí nepřilíš zajímavým.

32 Hříbek (2017, s. 53).

33 Chalmers (1996, s. 36). Viz také Prelević (2017, s. 504) pro návrh, jak Chalmersovo pojetí fyzická může posloužit při charakterizaci fyzikalismu jako výzkumného programu.

Předpokládejme proto, že máme k dispozici definici fyzických vlastností, která není čistě negativní, a můžeme tedy pracovat i s výše představenou definicí neutrálních vlastností. Uvažme nyní Hříbkův návrh, že neutrální monismus ve skutečnosti kolabuje do nějaké formy idealismu, případně fyzikalismu.³⁴ Nejprve si položíme otázku, zda neutrální monismus ve skutečnosti není variantou idealismu.

Za klíčovou v této souvislosti považuje Hříbek námitku, že údajně neutrální jsoucna, postulovaná neutrálními monisty, mají ve skutečnosti mentální či ideální charakter. Přesvědčivosti této námitky nasvědčuje fakt, že zastánci neutrálního monismu údajná neutrální jsoucna často nazývají termíny, které mají mentální konotace. Russell, jak jsme viděli, mluví o vjemech, Mach zase o počítcích (*Empfindungen*).³⁵ Pokud by se tato námitka ukázala být oprávněnou, stavělo by to neutrální monismus podle Hříbka do velmi neatraktivního světla, neboť idealismus je podle něj příliš bizarní stanovisko na to, aby jej v rámci současných debat bylo možné brát vážně.³⁶

Pro zhodnocení této námitky uvažujme nad tím, co Hříbek míní idealismem. Idealistický přístup Hříbek charakterizuje jako pojetí, podle něhož fenomenální popis světa je vyčerpávajícím popisem světa.³⁷ Taková charakterizace nám vlastně říká, že veškerá realita je plně založena ve fenomenálních stavech subjektů.³⁸ Pokud idealismus chápeme takto, zdá se mi jeho návrh, že neutrální monismus kolabuje ve formu idealismu, obtížně obhajitelný. Russellův přístup, který jsem stručně načrtl na úvod tohoto příspěvku, nám totiž neposkytuje důvod domnívat se, že jsou kauzální vztahy, prostor a čas založeny ve fenomenálních stavech subjektů. Navíc je v něm kladen zřetelný důraz na existenci světa vnějšího vůči vnímatelům. I kdybychom navíc připustili, že mohou existovat formy idealismu, u nichž fenomenální stavy nemusejí plně zakládat prostor, čas a kauzální vztahy a u nichž existuje vnější svět, není vůbec zřejmé, že – navzdory jménu – jsou podle Russella vjemy vědomé, a tedy

34 Hříbek (2017, s. 115).

35 Mach (2008).

36 Hříbek (2017, s. 18).

37 Tamtéž, s. 18.

38 Je otázka, jestli někdo zastává takto silnou verzi idealismu. Nelze ji podle všeho přisoudit Berkeleymu, neboť bychom kromě jeho teologie pominuli i jeho substanciální pojetí mysli.

fenomenální, pokud zrovna nefigurují v náležitých kauzálních vztazích v rámci fungujícího mozku.³⁹

Snad nejslibnější a nejpropracovanější současnou formou neutrálního monismu je *pankvalitismus* (*panqualityism*), obhajovaný Samem Colemanem. Podle Colemana je universum na fundamentální úrovni tvořeno nezakoušenými, tedy nevědomými kvalitami.⁴⁰ Kvality jsou podle Colemana zakoušeny pouze tehdy, pokud se stanou předmětem myšlenky vyššího řádu, což je podle všeho možné pouze ve fungujícím mozku. Kvality samy o sobě tak v Colemanově pojetí je třeba odlišovat od fenomenálních vlastností. Pankvalitismus navíc netvrdí, že jsou prostor, čas a kauzální vztahy plně založeny ve fenomenálních stavech subjektů. Navíc i tento přístup klade důraz na existenci vnějšího světa, jenž není redukovatelný na vjemy vědomých pozorovatelů. Tyto úvahy o formách neutrálního monismu, které nalezneme u Russella a Colemana, mě vedou k závěru, že neutrální monismus nelze považovat za variantu idealismu.

Je russelliánský panpsychismus variantou dualismu?

Přejděme nyní ke Hříbkově námitce, podle které russelliánský panpsychismus, který představuje další rozšířenou variantu russelliánského monismu, je ve skutečnosti formou dualismu. Takový návrh se může zdát zjevně pomýlený, pokud máme na mysli tradiční dualismus substancí, od něhož se russelliánský panpsychismus zdá velmi odlišný. Jak je tomu však s návrhem, že je russelliánský panpsychismus ve skutečnosti variantou atribučního dualismu, tedy stanoviska, podle něhož v universu existují vedle fyzických vlastností též nefyzické fenomenální vlastnosti?

Právě k tomuto návrhu se Hříbek přiklání. S odkazy na pasáže z Chalmerse a Nagela upozorňuje, že russelliánský panpsychismus zmíněnou charakterizaci atribučního dualismu splňuje, neboť nám říká, že existuje radikální rozdíl mezi fyzickými a fenomenálními vlastnostmi.⁴¹ Na rozdíl od tradičních forem atribučního dualismu sice tvrdí, že fenomenální vlastnosti nejsou vykazovány pouze některými komplexními organismy,

39 Russell (1927, s. 385).

40 Viz např. Coleman (2017).

41 Hříbek (2017, s. 124).

nýbrž také fundamentálními jsoucny, nicméně může se zdát, že i přesto jde o dualistické stanovisko.

Domnívám se, že i kdybychom připustili atribučně dualistickou interpretaci russelliánského panpsychismu, je třeba si uvědomit, že se tento přístup zároveň dualismu podstatně vymyká a má oproti němu podstatné přednosti. Abychom je nahlédli, připomeňme, že klíčová obtíž dualismu spočívá v tom, že implikuje kauzální vyloučení fenomenálních vlastností z fyzického světa. Pokud jsou totiž podle atribučního dualismu fenomenální vlastnosti nefyzické, je jejich kauzální působnost v rozporu s tzv. principem kauzální uzávěry fyzická.⁴² Tento princip nám říká, že každý fyzický důsledek má fyzickou příčinu. Vzhledem k tomu, že kauzální uzávěra fyzická zjevně vylučuje nefyzické příčiny fyzických dějů, stojí dualista před následujícím trilematem:

(1) může přijmout princip kauzální uzávěry fyzická, čímž popře, že fenomenální vlastnosti mají kauzální působnost ve fyzickém světě, a přijme *epifenomenalismus*. Ten je však v příkrém rozporu s našimi intuicemi. Zdá se bizarní tvrdit, že by například zkušenost bolesti či sladké chuti čokolády nikdy neměla žádné fyzické důsledky. Dualista se sice může pokusit různými způsoby tyto obtížně přijatelné důsledky své pozice zmírnit, je ale otázka, nakolik jsou tyto pokusy přesvědčivé.⁴³

(2) Může popřít kauzální uzávěru fyzická a přijmout *interakcionismus*, podle něhož mezi fyzickými vlastnostmi a nefyzickými mentálními vlastnostmi probíhají kauzální interakce. To znamená, že některé fyzické důsledky nemají fyzické, nýbrž mentální příčiny. Problémy interakcionismu jsou zjevné: jak kdysi Descarta slavně upozornila princezna Alžběta Falcká, není vůbec jasné, jak by mohly kauzálně interagovat dvě radikálně odlišné sféry. Interakcionista navíc sází proti principu kauzální uzávěry fyzická, v jehož prospěch mluví mnohé empirické poznatky.

(3) Dualista může dále zastávat systematickou kauzální předeterminovanost některých důsledků. To znamená, že důsledek tohoto typu má

⁴² Tamtéž, s. 101.

⁴³ Viz tamtéž (s. 105) pro pojednání o epifenomenalismu u Franka Jacksona. Viz také Chalmers (1996, s. 150–160).

vždy dvě různé, současně působící příčiny, ačkoli by pro jeho výskyt dostačovala kterákoli z těchto dvou příčin samostatně. Tento princip se však – kromě toho, že působí silně *ad hoc* – zdá být v rozporu s ekonomikou přírody. Není totiž vůbec jasné, proč je pro nás vědomí evolučně prospěšné, pokud se, jak nám říká zastávce předeterminovanosti, veškeré naše chování mohlo odehrát totožně při absenci vědomí.⁴⁴

Všechny tři představené pozice s sebou tedy nesou vysokou teoretickou nákladnost. Právě jejich obtížná přijatelnost je pro Hříbka, pokud mu správně rozumím, hlavním důvodem pro odmítnutí dualismu a příklon k materialismu.⁴⁵ Pokud, jak se nyní pokusím ukázat, russelliánský panpsychismus tyto nepřijatelné důsledky nemá, měli bychom dobrý důvod neřadit jej mezi dualistické přístupy, nebo jej alespoň chápat jako vysoce neortodoxní dualismus.

Rozhodnutí řadit russelliánský panpsychismus k atribučnímu dualismu může už na první pohled působit zvláštně. Zatímco u dualismu vlastností se může zdát, že nefyzické vlastnosti jsou jaksi navíc přidány k fyzickým vlastnostem, u russelliánského panpsychismu tomu tak není. Jak jsme viděli, fenomenální vlastnosti tu jsou totiž nevyzpytatelnostmi, které představují niternou povahu fundamentálních mikrofyzických jsoucen. Pokud tedy nějaké mikrofyzické jsoucno kauzálně působí na jiné, zdá se přirozené říci, že kauzální práci tu vykonává právě příslušná nevyzpytatelnost, tedy fenomenální vlastnost.

Jak jsme viděli, pro dualismus představuje vážnou hrozbu teze kauzální uzávěry fyzická, která dualistu staví před trilema interakcionismu, epifenomenalismu a systematické kauzální předeterminovanosti. Jaký je vztah této teze k russelliánskému panpsychismu? Abychom mohli odpovědět na tuto otázku, bude užitečné zavést zde Chalmersovo rozlišení mezi široce a úzce fyzikálními vlastnostmi. *Široce fyzikální vlastnosti* tento myslitel chápe jako mikrofyzikální role, jako například role hmotnosti či náboje, společně s nevyzpytatelnostmi, jež tyto role realizují.

44 Jak mě upozornil James Hill, Hříbkův výčet by dále mohl obsahovat *psycho-fyzický paralelismus*, podle něhož mohou probíhat kauzální interakce ve fyzické sféře, v mentální sféře, avšak nikoli mezi těmito dvěma sférami.

45 Hříbek (2017, s. 105).

Patří sem tedy jak vlastnosti dispoziční, tak kategorické základy těchto dispozic. *Úzce fyzikální vlastnosti* jsou pak pouze mikrofyzikální role či dispozice uvažované bez svých realizantů, kategorických základů. Mezi úzce fyzikální vlastnosti elektronu tak například patří jeho různé dispozice k chování, avšak nikoli jeho niterná povaha. Mezi vlastnosti široce fyzikální pak patří jak jeho dispozice, tak jeho niterná povaha, která může být, jak jsme viděli, (proto)fenomenální.⁴⁶

Nyní můžeme rozlišit mezi dvěma variantami kauzální uzávěry. *Kauzální uzávěra širokého fyzična* platí, pokud všechny důsledky mají široce fyzické příčiny, tedy příčiny zahrnující výskyt široce fyzických vlastností. *Kauzální uzávěra úzkého fyzična* platí, pokud všechny důsledky mají úzce fyzické příčiny, tedy příčiny zahrnující výskyt úzce fyzických vlastností. Jak upozornil Chalmers, russelliánský panpsychismus je plně slučitelný s kauzální uzávěrou širokého fyzična, neboť jeho zastánci mají dobrý důvod zastávat, že všechny důsledky mají příčiny zahrnující nevyzpytatelnosti a jimi realizované mikrofyzikální role.⁴⁷ Russelliánský panpsychismus naopak není slučitelný s kauzální uzávěrou úzkého fyzična. Jeho zastánci však – a to je podstatné – mají dobrý důvod tuto variantu uzávěry odmítnout, neboť podle nich právě nevyzpytatelnosti konají ve fyzickém světě nezastupitelnou kauzální práci – realizují totiž fyzikou vymezené mikrofyzikální role.

Zde je možné namítnout, že se russelliánským panpsychistům sice snad podařilo zajistit kauzální působnost pro mikrofenomenální vlastnosti, nikoli však pro makrovědomí našeho typu. Je ale namístě pochybovat o tom, že se tato námitka vztahuje na *konstitutivní russelliánský panpsychismus*, který nám říká, že makrovědomí je konstituováno velkým množstvím mikrofenomenálních vlastností, které jsou nevyzpytatelnostmi. Pokud totiž vztah konstituce chápeme jako vztah, který například platí mezi molekulami a stolem, který společně tvoří, zdá se přirozené tvrdit, že stolec zdědí kauzální působnost po svých konstituentech. I kdyby však – a to je podstatné – konstitutivním russelliánským panpsychistům hrozilo kauzální vyloučení makrovědomí, budou analo-

46 Chalmers (2015, s. 182–183).

47 Tamtéž, s. 187.

gické obtíži čelit též fyzikalisté, pokud nebudou chtít zastávat, že veškerá kauzalita je fundamentální kauzalita.

Pokud, jak jsem argumentoval, se na russelliánský panpsychismus nevztahuje obtíž s kauzální uzávěrou fyzická, klíčová pro Hříbkovu kritiku dualismu, máme dobrý důvod chápat russelliánský panpsychismus jako pozici, která není v žádném tradičním smyslu dualistická.⁴⁸ Pro to mluví i fakt, že fenomenální *realizanty* lze v russelliánském monismu přirozeně chápat jako fundamentálnější než *realizované* fyzikální role. To ovšem posouvá russelliánský panpsychismus směrem k neortodoxní verzi idealismu (slabší než je ta představená Hříbkem), jakkoli je, na druhé straně, russelliánský panpsychismus – na rozdíl od standardního idealismu – zjevně slučitelný s tezemi, že čas a prostor nejsou založeny ve fenomenálních faktech a že platí robustní realismus ohledně vnějšího světa.⁴⁹ Russelliánský panpsychismus tak lze chápat jako návrh podoby idealismu, která se vyhýbá „neuvěřitelnému“ pojetí vědomí, o němž mluví Hříbek,⁵⁰ a která zároveň není v rozporu s široce chápaným naturalismem. Primitivní fenomenalita je totiž v rámci tohoto přístupu integrálním aspektem fundamentálního předeva fyzického světa.

Russelliánský monismus a fyzikalismus

Pokud jsem v předchozím oddíle napsal, že fenomenální nevyzpytatelnosti patří mezi široce fyzické vlastnosti, může se zdát, že jsem tím uznal, že russelliánský panpsychismus je ve skutečnosti formou fyzikalismu, a tak nemůže představovat skutečnou alternativu k němu. Ve skutečnosti by však drtivá většina fyzikalistů russelliánský panpsychismus jistě odmítla. Russelliánský panpsychismus je samozřejmě nefyzikalistický také podle Hříbkovy definice fyzikalismu, neboť postuluje neredukovatelné fenomenální vlastnosti. To znamená, že pro většinu fyzikalistů je široký fyzikalismus až příliš široký. Je nicméně zajímavá otázka, zda,

48 Hříbek se mnou, zdá se mi, souhlasí, že russelliánský panpsychismus má – na rozdíl od atribučního dualismu – potenciál vyhnout se epifenomenalismu, ale omezuje se na stručnou poznámku (Hříbek 2017, s. 103). Já jsem se pokusil uvážit tento bod v širším kontextu Hříbkovy argumentace.

49 Více viz Chalmers (v tisku).

50 Hříbek (2017, s. 18).

jak navrhuje Hříbek, existují varianty russelliánského monismu, které je možné přiřadit k fyzikalismu standardnímu.

Je zřejmé, že nejlepšími kandidáty na fyzikalistickou formu russelliánského monismu budou některé verze russelliánského panprotopsychismu. Russelliánští panprotopsychisté totiž, jak jsme viděli, nepostulují fundamentální fenomenalitu, nýbrž pouze fundamentální protofenomenální vlastnosti, jejichž existence není v očividném rozporu s fyzikalismem. Hříbek v této souvislosti upozorňuje na zajímavý přístup Barbary Monterové, která argumentuje, že pokud protofenomenální vlastnosti (1) nejsou – uvažovány jednotlivě – „poskvrněny“ fenomenalitou (ačkoli v rámci komplexních systémů společně fenomenalitu konstituují) a zároveň (2) zakládají nejen fenomenální vědomí samotné, nýbrž také celek universa, nestojí nic v cestě tomu, abychom je chápali jako v tradičním smyslu fyzické.⁵¹

Může tedy existovat russelliánský fyzikalismus? Souhlasím s Hříbkem a Monterovou, že v principu nic nestojí v cestě tomu, abychom některé varianty russelliánského panprotopsychismu označovali jako fyzikalistické, nicméně si nejsem jist, zda by většina fyzikalistů byla ochotna takovýto *russelliánský fyzikalismus* připustit jakožto variantu své nauky, vzhledem k tomu, že jeho zastánci spoléhají při vysvětlení vědomí na zvláštní protofenomenální vlastnosti, které jsou, jak lze argumentovat, navíc – jakožto nevyzpytatelnosti – nepřístupné metodám fyziky. Většina fyzikalistů (resp. fyzikalisté typu A a B v rámci Chalmersovy klasifikace, na niž Hříbek odkazuje) má, domnívám se, naopak za to, že naše fyzika už je dostatečně vyspělá na to, abychom dokázali vědomí vysvětlit (alespoň pokud jsme patřičně revidovali své chápání tohoto fenoménu), nebo alespoň dokázali pochopit, proč pro bytosti s naší pojmovou výbavou není vědomí transparentně vysvětlitelné.⁵² V tomto smyslu se vyjadřuje například Daniel Dennett, když se podivuje nad tím, že se jeho „reakční“ antifyzikalističtí oponenti obracejí s nadějí na vysvětlení vědomí k fyzice a jejímu možnému dalšímu vývoji.⁵³

Z hlediska russelliánských panprotopsychistů nicméně standardní fy-

51 Montero (2015, s. 217).

52 První alternativa je typická pro fyzikalisty typu A, druhá pro fyzikalisty typu B.

53 Dennett (2005, s. 8).

zikalistické přístupy samozřejmě nenabízejí uspokojivé vysvětlení vědomí a russelliánský panprotopsychismus proti nim má podstatnou výhodu v tom, že postuluje fundamentální protofenomenální vlastnosti. Díky tomu se tomuto směru daří přesvědčivě odpovědět na hlavní antifyzikalistické argumenty. Zdá se totiž, že scénář se zombiemi nebude myslitelný, pokud tyto naše fyzické a funkční repliky zahrnují na fundamentální úrovni protofenomenální vlastnosti.⁵⁴ Podobně Marie z Jacksonova myšlenkového experimentu⁵⁵ bude, lze argumentovat, schopná vydedukovat, jaké to je vidět červenou, na základě své znalosti protofenomenálních vlastností (a příslušných strukturních vlastností). I typem své odpovědi na tyto argumenty se tak russelliánský panprotopsychismus, včetně jeho fyzikalistické varianty, liší od standardního fyzikalismu.

Domnívám se tedy, že je možné některé varianty russelliánského panprotopsychismu označit za fyzikalistické, kladu si nicméně otázku, nakolik russelliánský fyzikalismus může být v diskusi o vědomí užitečný, pokud pojetí protofenomenálních vlastností, s nímž pracuje, je téměř úplně obsahově vyprázdněné – víme vlastně jen, že má jít o zvláštní fyzikální vlastnosti, které za určitých podmínek společně konstituují makrofenomenalitu a zároveň realizují mikrofyzikální role. Není tak jistě náhoda, že realizanty nevyzpytatelnosti postulované přístupy, jako jsou pankvalitismus nebo Russellův neutrální monismus, se z hlediska fyzikalistického pohledu na svět mohou jevit jako příliš exotické, tj. mentalistické. Pokud jsou totiž protofenomenální vlastnosti nevyzpytatelnostmi nepřístupnými fyzikálnímu zkoumání, můžeme o nich jasnější představu nabýt právě jen z perspektivy první osoby. To z nich nicméně – alespoň nakolik platí výše představená argumentace – nečiní mentální vlastnosti.

Souhlasím tedy s Hříbkem, že některé varianty russelliánského monismu se blíží fyzikalismu, nicméně vzhledem k tomu, že postulují zvláštní protofenomenální vlastnosti jakožto nevyzpytatelnosti, jsou zároveň, domnívám se, od standardních forem fyzikalismu dostatečně odlišné. Jde tak o fyzikalismus, který je zřetelně russelliánský.

54 Podrobněji viz Chalmers (2015).

55 Viz např. Jackson (2003).

Závěr

Pokusil jsem se oponovat Hříbkovu závěru, že russelliánský monismus není svébytná ontologická pozice, nýbrž se rozpadá na varianty dualismu, fyzikalismu a idealismu. Argumentoval jsem, že ačkoli russelliánský monismus jistě má se zmíněnými směry styčné plochy, daří se mu vyhnout nejvážnějším obtížím těchto směrů. Dospívám tedy k závěru, že je – navzdory Hříbkovu podnětnému a užitečnému pojednání – russelliánský monismus dostatečně svébytný na to, aby byl potenciálně slibnou alternativou tradičních nauk. Jistou míru různorodosti v rámci tohoto přístupu, zdá se mi, dobře kompenzují výše popsané společné rysy jeho různých variant i fakt, že russelliánský monismus otevírá zajímavé cesty v oblasti, ve které tradiční přístupy selhávají.⁵⁶

Literatura

- Albahari, M. (v tisku): „Beyond Cosmopsychism and the Great I Am: How the World Might Be Grounded in Universal ‚Advaitic‘ Consciousness.“ In *The Routledge Handbook of Panpsychism*, ed. W. Seager, Oxford University Press, New York.
- Alter, T. & Nagasawa, Y., eds. (2015a): *Consciousness in the Physical World. Perspectives on Russellian Monism*. Oxford University Press, New York.
- Alter, T. & Nagasawa, Y. (2015b): „What is Russellian Monism?“ In Alter & Nagasawa (2015a): 422–451.
- Brüntrup, G. & Jaskolla, L., eds. (2017): *Panpsychism. Contemporary Perspectives*. Oxford University Press, New York.
- Coleman, S. (2017): „Panpsychism and Neutral Monism: How to Make up One’s Mind.“ In Brüntrup & Jaskolla (2017): 249–282.
- Dennett, D. (2005): *Sweet Dreams. Philosophical Obstacles to a Science of Consciousness*. MIT Press, Cambridge.

⁵⁶ Za podnětné připomínky k předchozím verzím textu děkuji Jamesi Hillovi a anonymnímu recenzentovi.

- Goff, P. (2015): „Against Constitutive Russellian Monism.“ In Alter & Nagasawa (2015a): 370–400.
- Goff, P. (2017): *Consciousness and Fundamental Reality*. Oxford University Press, New York.
- Hill, J. (2014): „Noam Chomsky’s Critique of Materialism: An Appraisal.“ *Teorie vědy* 36 (4): 437–455.
- Hill, J. & Mihálik, J., eds. (2015): *Vědomí bez redukce. Antologie esejů ze současné filosofie mysli*. SMRŠŤ, Praha.
- Horgan, T. & Potrč, M. (2000): „Blockjektivism and Indirect Correspondence.“ *Facta Philosophica* 2: 249–270.
- Hříbek, T. (2012): „Materialismus a hylemorfismus.“ *Filosofický časopis* 60 (4): 585–600.
- Hříbek, T. (2017): *Jaké to je, nebo o čem to je? Místo vědomí v materiálním světě*. Filosofia, Praha.
- Chalmers, D. (1995): „The Puzzle of Conscious Experience.“ *Scientific American* 237 (6): 62–68.
- Chalmers, D. (1996): *The Conscious Mind. In Search of the Fundamental Theory*. Oxford University Press, New York.
- Chalmers, D. (2015): „Panpsychismus a panprotopsychismus.“ In Hill & Mihálik (2015): 168–213.
- Chalmers, D. (2017): „The Combination Problem for Panpsychism.“ In Brüntrup & Jaskolla (2017): 179–214.
- Chalmers, D. (v tisku): „Idealism and the Mind-Body Problem.“ In *The Routledge Handbook of Panpsychism*, ed. W. Seager, Oxford University Press, New York.
- Jackson (2003): „The Knowledge Argument.“ *Richmond Journal of Philosophy* 3: 1–6.
- Ladyman, J., Ross, D. et al. (2007): *Everything Must Go: Metaphysics Naturalized*. Oxford University Press, Oxford.

- Mach, E. (2008): *Die Analyse der Empfindungen*. Xenomoi Verlag, Berlin.
- Mihálik, J. (2013): „Russellův neutrální monismus a problém vědomí.“ In *Studie k filosofii Betrandy Russella*, eds. M. Soutor, T. Marvan & L. Dostálová, Filosofia, Praha, 2013, s. 189–204.
- Mihálik, J. (2016): *Vědomí v přírodě. Russellovský přístup*. SMRŠŤ, Praha.
- Montero, B. (2015): „Russellian Physicalism.“ In Alter & Nagasawa (2015a): 209–223.
- Montero, B. & Papineau, D. (2005): „A defence of the *via negativa* argument for physicalism.“ *Analysis* 65 (3): 233–237.
- Nagel, T. (1974): „Jaké je to být netopýrem?“ In Hill & Mihálik (2015): 19–38.
- Nagasawa, Y. & Wager, K. (2017): „Panpsychism and Priority Cosmopsychism.“ In Brüntrup & Jaskolla (2017): 113–129.
- Prelević, D. (2017): „Hempel’s Dilemma and Research Programmes: Why Adding Stances Is Not a Boon.“ *Organon F* 24 (4): 487–510.
- Rosenberg, G. (2004): *A Place for Consciousness*. Oxford University Press, New York.
- Russell, B. (1927): *The Analysis of Matter*. Kegan Paul, London.
- Russell, B. (1995): *My Philosophical Development*. Routledge, London.
- Shani, I. (2015): „Cosmopsychism: A Holistic Approach to the Metaphysics of Experience.“ *Philosophical Papers* 44 (3): 389–437.
- Schaffer, J. (2010): „Monism: The Priority of the Whole.“ *Philosophical Review* 119 (1): 31–76.
- Stoljar, D. (2001): „Two Conceptions of the Physical.“ *Philosophy and Phenomenological Research* 62 (2): 253–281.
- Strawson, G. (2006): „Realistic Monism: Why Physicalism Entails Panpsychism.“ *Journal of Consciousness Studies* 13 (10–11): 3–31.

Abstract

Russellian Monism as a Self-Standing Metaphysical Position

The paper critically discusses the treatment of Russellian monism in Tomáš Hříbek's monograph *Jaké to je, nebo o čem to je? (What It's Like, or What It's About?)*. According to Hříbek, Russellian monism, the approach to phenomenal consciousness inspired by the insights of Bertrand Russell, is not a real alternative to materialism, dualism and idealism. I argue that Russellian monism, on the contrary, can be viewed as a self-standing philosophical position which, moreover, avoids the main problems of these traditional approaches. I first address the objection that the fundamental entities of neutral monism have a mental, rather than neutral nature. In connection with neutral monism, I also express some worries concerning Hříbek's *via negativa* definition of physicalism. Thereafter I explain why the causal closure of the physical which poses a serious difficulty for dualism is not a problem for Russellian monism and emphasize that Russellian monism is able to tackle challenges, such as the conceivability argument and the knowledge argument, better than materialism. While then Russellian monism has certain affinities with materialism, dualism and idealism, it avoids the most serious challenges for these approaches and we therefore have a good reason to view it as a self-standing and promising approach to phenomenal consciousness.

Mihálik, J. (2017): „Russelliánský monismus jako svébytné metafyzické stanovisko.“ *Filosofie dnes* 9 (2): 23–43. Dostupné z www.filosofiednes.ff.uhk.cz.